

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU“

Vol. 424

Colecția
BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Seria
***Probleme
economice***

**POLITICILE MONETARĂ
ȘI BUGETARĂ
DIN ROMÂNIA
ÎN PERIOADA 1911-1913**

Amalia FUGARU

ISBN 978 - 973 - 159 - 167 - 4

Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”
Centrul de Informare și Documentare Economică

POLITICILE MONETARĂ ȘI BUGETARĂ DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1911-1913

Amalia FUGARU

Centrul de Informare și Documentare Economică

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF – VALERIU IOAN-FRANC

Redactor: PAULA NEACȘU
Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: VICTOR PREDA
CIDE/STUDII/PROBLEME: Prob-AmaliaFugaru_424.doc

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 050711, telefon: 0040-21-318 24 38, telefax: 0040-21-318 24 32
Adresa poștală: București 5, căsuța poștală 5-72

Materialele cuprinse în acest volum pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”.

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222-5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN: 978-973-159-167-4

Cuprins

1. Introducere	5
2. Cadrul teoretic de analiză	7
3. Politicile monetară și fiscală din România, în perioada 1911-1913.....	12
4. Caracterizarea deciziilor de politică monetară și fiscală din 1911-1913, din perspectivă actuală	21
5. Concluzii	24
Bibliografie.....	25

1. Introducere

Criza financiară din 2007-2009 și recesiunea care i-a urmat au readus în atenția economiștilor dezbaterile cu privire la rolul politicilor macroeconomice. Rolul acestor politici este pus la îndoială, având în vedere că la nivelul statelor dezvoltate există foarte puțin spațiu de manevră (din cauză că rata dobânzii se situează în apropierea lui 0%, iar nivelul excesiv al datoriei publice împiedică activismul fiscal).

Experiența arată că nicio economie nu se poate dezvolta în condițiile unei inflații mari și ale unor șocuri externe. De aici rezultă că politicile macroeconomice trebuie să răspundă șocurilor pe termen scurt pentru a preveni volatilitatea ofertei agregate, care afectează negativ creșterea economică pe termen lung, și astfel să minimizeze costurile sociale.

În condițiile etalonului aur, politicile monetară și fiscală aveau foarte puțină marjă de acțiune din cauza obligativității respectării principiului convertibilității. Principiul convertibilității impunea faptul că elementul reglator al economiei se situa în afara controlului politicilor interne. Motivația este aceea că elementele convertibilității – prețul fix al monedei față de aur și oferta de monedă inelastică – sunt condiționate de circulația liberă a aurului la nivel internațional. În aceste condiții, mecanismul economic la nivel de țară se autoreglează atunci când apar dezechilibre. Deviații pe termen scurt există, dar, pe termen lung, variabilele economice tind către medie.

În condițiile etalonului aur, singurul eveniment care determina activismul politicilor publice era starea de război. În rest, se promova nonactivismul, situațiile de criză ale ciclului de afaceri fiind lăsate la latitudinea mecanismului de autoreglare a economiei. Aceasta însemna pentru politica monetară stabilitatea taxei scontului și o politică de creștere a scontului pe măsura acumulării de rezerve. Pentru politica fiscală, aceasta însemna că bugetul trebuia să fie echilibrat și să aibă surplus, în absența situațiilor de conflict armat.

Realitatea economică și politică în care au trebuit să opereze politicile monetară și fiscală din România în perioada 1911-1913 a fost complexă și contradictorie. Complexitatea a fost dată de combinarea factorilor de risc economic (o recoltă agricolă bună, dar imposibil de beneficiat de ea din cauza condițiilor meteo adverse, criză de lichiditate internă și externă, amenințarea stabilității monedei, costurile susținerii efortului de război) și politic (schimbările de putere politică din zonă pe fondul dizolvării puterii Turciei). Contradicția a venit atât pe fond economic (rezultatele economice s-au înrăutățit brusc după o perioadă de creștere continuă de cinci ani), cât și pe fond politic (România era pusă în situația de a alege între noii poli de putere europeană).

Această lucrare încearcă să caracterizeze politicile monetară și fiscală ale României în perioada 1911-1913, pornind de la limitările pe care le impunea

etalonul aur. Lucrarea este organizată în trei secțiuni, prima descriind obiectivele politicilor monetară și fiscală în condițiile etalonului aur, a doua analizând în special comportamentul bugetului și al datoriei publice în România în perioada 1911-1913, iar ultima încercând să prezinte soluțiile pe care le-ar avea la dispoziție autoritățile în prezent, dacă s-ar confrunța cu o situație similară cu cea a României din perioada 1911-1913.

2. Cadrul teoretic de analiză

În perioada 1881-1913, economiile naționale au funcționat pe baza principiului convertibilității monedei în aur¹. Definierea monedei ca un preț fix în aur reprezenta ancora nominală a sistemului monetar. În aceste condiții, politicile monetară și fiscală erau subordonate obiectivului menținerii stabilității monedei. Politica monetară se referă la manipularea ratei de scont și la variația rezervelor de aur, în timp ce politica fiscală se referă la deficitul bugetar și la finanțarea datoriei publice.

Filosofia etalonului aur (conform școlii de gândire monetară și școlii austriece) se baza pe adevărul evident că activitatea economică nu va crește mai rapid dacă oferta de bani ar putea fi extinsă în mod constant și cu o dinamică variabilă (Schlichter, 2011). Într-o economie care funcționează pe baza etalonului aur, se considera că natura monedei ca mijloc de schimb permitea realizarea unui număr infinit de tranzacții (în limitele raționale ale capacității de diviziune a mijlocului de schimb).

Elasticitatea ofertei de monedă avea o definiție diferită în școala de gândire monetară și, respectiv, în teoria ciclului de afaceri a școlii austriece față de cea acceptată în prezent. Astfel, în condițiile etalonului aur, elasticitatea ofertei de monedă era rezultatul faptului că băncile emiteau bilete de bancă sau creau depozite fără să dețină în tezaur aurul echivalent. Acest sistem este cel al rezervelor fracționare și a fost pus în practică prin reformarea statutului Băncii Angliei în 1844.

Etalonul aur avea două consecințe pentru comportamentul politicii fiscale. În primul rând, politica fiscală activă (adică cea care avea ca scop influențarea activității economice) era pusă în practică doar în perioadele de război. Scopul acestei ingerințe în economie era acela de a micșora efortul finanțării războiului prin distribuția costurilor pe o perioadă mai lungă de timp. Astfel, statele se împrumutau în perioada de război, iar rambursarea datoriei se făcea prin creșterea fiscalității în perioada de pace ulterioară. O politică fiscală activă nu putea fi utilizată în timp de pace, pentru că aceasta ar fi redus activitatea economică, ceea ce ar fi fost contraproductiv pentru perioadele de război, când sectorul economic trebuia să contribuie la efortul de război (Bordo și Jonung, 2001). Principiul convertibilității, din cauza inelasticității ofertei de monedă, forța guvernul să fie echilibrat și să nu creeze datorii (Bordo și Rockoff, 1996). Datoria însemna, în condițiile etalonului aur, o ieșire de aur, ceea ce afecta stabilitatea monedei.

¹ Bordo și Jonung (2001) arată că în istorie au existat două tipuri de regim monetar: unul bazat pe etalonul aur (principiul convertibilității monedei la un preț fix în metal prețios) și celălalt bazat pe etalonul hârtie.

În al doilea rând, o politică fiscală bazată pe crearea de deficite continue putea avea doar două urmări. Pe de-o parte, ieșirile de aur ar fi fost urmate de un atac speculativ declanșat în momentul în care investitorii ar fi considerat că rezervele nu mai sunt suficiente pentru a menține stabilitatea monedei. Pe de altă parte, finanțarea deficitului recurent prin obligațiuni de stat emise pe piața externă ar fi condus la creșterea costului finanțării. Costul finanțării creștea până când piața considera că în preț este inclus cel mai riscant scenariu: adică posibilitatea ca în viitor guvernul îndatorat să nu mărească impozitele. Finalul ar fi fost similar cu cel de mai sus, adică un atac speculativ (Bordo și Schwartz, 1996).

Principiul convertibilității impune faptul că elementul reglator al economiei se află în afara controlului politicilor interne. Motivația este aceea că elementele convertibilității – prețul fix al monedei față de aur și oferta de monedă inelastică – sunt condiționate de circulația liberă a aurului la nivel internațional. În aceste condiții, mecanismul economic la nivel de țară se autoreglează atunci când apar dezechilibre. Deviațiile pe termen scurt există, dar, pe termen lung, variabilele economice tind către medie. De aceea, așa cum au demonstrat Bordo și Jonung (1996), în sistemul economic dominat de etalonul aur, rata inflației era aproape de zero pentru cele 11 state europene analizate și nu exista șomaj de durată.

În concluzie, singurul eveniment care determina activismul politicilor publice era starea de război. În rest, se promova nonactivismul, situațiile de criză ale ciclului de afaceri fiind lăsate la latitudinea mecanismului de autoreglare a economiei. Aceasta însemna, pentru politica monetară, stabilitatea taxei scontului și o politică de creștere a scontului pe măsura acumulării de rezerve. Pentru politica fiscală, aceasta însemna că bugetul trebuia să fie echilibrat și să aibă surplus, în absența situațiilor de conflict armat.

Nonactivismul era evident în ceea ce privește structura veniturilor și cheltuielilor guvernamentale². Structura de venituri și cheltuieli era minimalistă pentru că aceasta sublinia o anumită relație a statului cu indivizii și companiile. Această relație era rezultatul evoluției relațiilor politice la nivelul societății și fusese copiat din spre marile puteri economice ale vremii către noile state independente.

În principiu, la momentul instalării bimetalismului aur, după războiul franco-prusac, relațiile fiscale dintre indivizi și stat dezvoltaseră o anumită structură a fiscalității și a comportamentului de cheltuieli publice care s-a extins la toate statele.

Relațiile de fiscalitate evoluaseră mult de la perioada războaielor napoleoniene. Atunci, impozitarea s-a extins foarte mult, fiind aplicate impozite indirecte pe aproape toate mărfurile, pe lângă introducerea impozitului pe venitul proprietarilor, care constituia marea noutate în Anglia (devenită necesară din cauza prelungirii războiului)³.

² Bordo și Jonung (2001) arată că ponderea cheltuielilor guvernamentale nu depășea 8% din venitul național în perioada etalonului aur pentru cele 11 economii europene analizate de ei.

³ Brentano (1910, p. 9-10) citează un text apărut într-o revistă scoțiană din 1820, care

Mandatul de prim-ministru al lui Sir Robert Peel a permis renunțarea la aceste practici, pentru că el credea că trebuia acționat în trei direcții. Prima se referea la practica, altfel lejeră pentru guvern, dar periculoasă pentru stabilitatea monedei, de a rostogoli datoria publică. În al doilea rând, Peel considera că guvernul ar trebui să contribuie în fiecare an la reducerea stocului datoriei. În al treilea rând, Peel argumenta că principala modalitate de reducere a datoriei nu era inovarea în domeniul fiscal prin impozitarea unor noi mărfuri, ci creșterea capacității de plată a contribuabililor (Brentano, 1910).

Cu toate acestea, Anglia a reușit abia în 1853 să pună în practică atât ceea ce Peel anunțase, prin liberalizarea comerțului extern (renunțarea la taxe vamale și tarife), cât și ceea ce demonstrase teoria economică prin canonul lui Smith în ceea ce privește impozitarea (la aproape 100 de ani de la publicarea lui în „Avuția națiunilor”). Canonul lui Smith era un set de patru principii cu privire la impozitare, care se refereau la echitate, transparență, simplitate, eficiență.

La finalul secolului al XIX-lea, în Europa existau trei curente de gândire cu privire la modul optim de organizare a finanțelor publice. Aceste curente reflectau experiențe diferite cu privire la relația dintre indivizi și stat, dar mai ales cu privire la ceea ce reprezenta statul (prin intermediul guvernului). În fapt, existau două curente mari – cel german (cameralist) și cel englez (liberal clasic) – și între ele apăruse varianta școlii de gândire suedeze.

Cameralismul considera statul drept întruchiparea binelui comun la care fiecare individ participa pentru a-și complementa bunăstarea produsă de propriile acțiuni pe piață⁴. Statul nu era considerat doar o entitate, ci era un ansamblu de relații și interese, ceea ce făcea ca substanța interacțiunilor caracteristice schimburilor pe piață să fie valabilă și în cazul relațiilor din „economia publică”. De aceea, cameralismul german reprezenta o abordare catalactică⁵ asupra finanțelor publice, pentru că forța pe care o reprezenta statul nu era exclusă din cadrul relațiilor catalactice. Cameraliștii italieni arătasera că statul nu există în exteriorul comunității, ci aceiași oameni care desfășoară schimburi pe piață sunt cei care participă la relațiile individului cu statul sau ale indivizilor în cadrul statului.

sublinia efectul negativ al creșterii excesive a poverii fiscale: „...the dying Englishmen, pouring his medicine which has paid 7 per cent into a spoon that has paid 15 per cent, flings himself back upon his chintz bed which has paid 22 per cent, and expires into the arms on an apothecary who has paid a licence of £ 100 for the privilege of putting him to death. His whole property is then immediately taxed from 2 per cent to 10 per cent. Besides the probate, large fees are demanded for burying him in chancel. His virtues are handed down to posterity on taxed marble, and he will then be gathered to his fathers, to be taxed no more”.

⁴ Backhaus și Wagner, 2005.

⁵ Catalaxia este știința schimburilor, un termen introdus de școala austriacă de gândire, care credea că termenul de economie este mult prea redus la sensul de administrare, pentru a desemna complexitatea relațiilor care se constituie prin tranzacțiile de pe piață. El este totodată sinonim cu libertatea absolută și este opusul centralizării, însă nu are nicio legătură cu utilizarea forței.

Liberalismul englez, bazat pe ideile dreptului natural, scoate statul din sfera societății și îl pune de la început pe o poziție de ofensivă împotriva individului. Relația dintre individ și stat este un joc cu sumă zero în care individul trebuie să își apere libertatea în fața leviatanului.

Statul este suma formată prin cedarea de către fiecare individ a unei părți din forța sa de coerciție și trebuie împiedicat să folosească forța împotriva propriilor subiecți, prin limitarea rolului său în societate la acțiunile de securitate internă și externă⁶.

Școala suedeză pune accentul pe importanța parlamentului ca reprezentant al voinței indivizilor. În acest context, elementul principal de noutate adus de Knut Wicksell, pe care el își bazează critica asupra cameralismului, este cel legat de principiul unanimității approximate.

Principiul lui Wicksell pornește de la faptul că statul și sectorul public sunt expresia unor nevoi general valabile și de aceea o cheltuială publică trebuie să se adreseze unei nevoi a întregii societăți; ca atare, trebuie recunoscută de toate clasele sociale, pentru a fi aprobată. În cazul ideal, există unanimitate în forul de reprezentare⁷ cu privire la o cheltuială publică, însă, în realitate, unanimitatea se realizează marginal, prin negociere între interesele celor care pot migra între nevoi. Acesta este principiul unanimității approximate.

Principala consecință a aplicării acestui principiu este aceea că distribuția impozitelor pentru finanțarea cheltuielilor nu poate fi predeterminată, deoarece unanimitatea votului asupra unui tip de cheltuială publică nu este o certitudine. Tot de aici decurge în mod direct faptul că, pentru fiecare cheltuială publică, trebuie să existe o sursă de finanțare și nu pot exista cheltuieli neacoperite. Ca atare, bugetul era prin definiție echilibrat.

Wicksell arată că existau două amenințări la adresa principiului unanimității. Prima este rezultatul faptului că, pe măsură ce crește popularitatea impozitelor indirecte, legătura dintre venituri și cheltuieli este uitată și, ca atare, este diminuată și importanța principiului unanimității approximate.

A doua vine din aplicarea regulilor democratice ale votului majoritar. El arată că, dacă cei săraci devin majoritari, votează în favoarea translației întregii poveri fiscale către cei bogați, consecința fiind distrugerea motorului creșterii economice, respectiv capitalul.

⁶ Pe de altă parte, este clar că, dacă statul este o entitate făcută doar din „coerciție” și se ocupă numai cu „distribuirea forței”, este în natura sa să nu poată concepe indivizii decât ca pe oponenți ai forței sale.

⁷ Wicksell atrăgea atenția că nu trebuie considerat un dat faptul că parlamentul sau guvernul reprezintă interesele claselor din societate, ci un deziderat și un progres pe care societatea trebuia să îl facă la trecerea în secolul XX. Dimpotrivă, el credea că executivul urmărește perpetuarea intereselor dinastiei conducătoare și propriile avantaje economice. De aceea, el considera că pericolul pentru realizarea unanimității approximate este mai mare în monarhiile constituționale, unde întreaga putere se află în mâinile guvernului, decât în monarhiile absolutiste, unde monarhul este în permanentă controlat de cel puțin o clasă socială – aristocrația – care încearcă să își apere interesele.

În concluzie, sistemul etalonului aur era bazat pe consensul cu privire la principiul convertibilității, al prevalenței politicii monetare asupra celei fiscale, al nonactivismului, al politicii monetare stabile pe termen lung, al bugetului echilibrat și fiscalității reduse. Nu exista un consens cu privire la prevalența impozitelor directe sau indirecte, dar impozitele indirecte erau deja majoritare în ansamblul veniturilor publice.

Situațiile de criză erau rezolvate în spiritul principiului convertibilității prin dinamica rezervelor de aur, ceea ce însemna că politica fiscală avea un rol secundar. Rolul datoriei publice devenea primordial doar în situații de război.

Caracterizarea ansamblului de decizii monetare și fiscale ale autorităților române în perioada 1911-1913 va fi făcută pe două criterii care decurg din cele expuse mai sus. Astfel, prima îndatorire a celor două politici era să mențină stabilitatea monedei, în scopul respectării principiului convertibilității. În al doilea rând, politica fiscală trebuia să se abțină de la orice fel de activism pentru a nu pune în pericol stabilitatea monedei.

3. Politicile monetară și fiscală din România, în perioada 1911-1913

Realitatea economică și politică în care au trebuit să opereze politicile monetară și fiscală din România în perioada 1911-1913 a fost complexă și contradictorie. Complexitatea a fost dată de combinarea factorilor de risc economic (o recoltă agricolă bună, dar imposibil de beneficiat de ea din cauza condițiilor meteo adverse, criză de lichiditate internă și externă, amenințarea stabilității monedei, costurile susținerii efortului de război) și politic (schimbările de putere politică din zonă pe fondul dizolvării puterii Turciei). Contradicția a venit atât pe fond economic (rezultatele economice s-au înrăutățit brusc după o perioadă de creștere continuă de cinci ani), cât și pe fond politic (România era pusă în situația de a alege între noii poli de putere europeană).

Cadrul politic european era deja tulburat din anul 1905, când începuse conflictul diplomatic dintre Franța și Germania pe tema Marocului. Tratatul de pace încheiat în 1906 a rezolvat doar temporar problema, provocările diplomatice și militare între cele două puteri ale vremii culminând în 1911, când s-a declanșat criza de la Agadir. Acest eveniment a avut o semnificație deosebită pentru funcționarea economică a întregului continent. Principalul motiv pentru care Germania nu a trecut la o ofensivă militară de amploare contra Franței a fost lipsa unor rezerve de aur suficiente la banca centrală¹ (Ahamed, 2010).

În această situație dificilă, în care erau implicate puteri central și vest-europene, a intervenit un vid de putere în sud-estul continentului, prin dezmembrarea puterii Turciei. Oportunitatea a fost folosită de Italia, Bulgaria și statele balcanice pentru a-și afirma puterea în zonă.

În acest context în care un război în Europa căpăta o probabilitate din ce în ce mai mare, în opinia publică din România erau exprimate din ce în ce mai clar două idei, care impuneau pregătirea armatei prin cheltuieli de înzestrare. În primul rând, prăbușirea Turciei ducea automat la necesitatea afirmării unei alte puteri în zonă și formarea unor alianțe regionale, ceea ce implica și un conflict, ținând cont de pretențiile altor națiuni care doreau să devină lideri.

În al doilea rând, ceea ce era și mai important, România trebuia să își schimbe orientarea externă, să treacă de la alianța cu puterile centrale (Austro-Ungaria și Germania, puterile care îi oferiseră protecție față de Turcia) la alianța

¹ Banca Germaniei dispunea în 1911 doar de 200 milioane dolari rezerve de aur, în timp ce Banca Franței avea la dispoziție rezerve de aur de trei ori mai mari. În perioada crizei de la Agadir, s-a declanșat o panică pe piețele financiare, care a culminat cu un atac speculativ asupra mării (atac, se pare, orchestrat de ministrul de finanțe al Franței). Ca urmare, Banca Germaniei a pierdut într-o singură zi o cincime din rezerva de aur, în încercarea de a susține moneda (Ahamed, 2010).

cu axa Franța-Rusia, care urma să îi garanteze anumite pretenții, în condițiile prăbușirii iminente a Imperiului Austro-Ungar.

Aceste idei au fost formulate cu mare claritate de Constantin Rădulescu-Motru și de Dumitru Drăghicescu în paginile presei din decembrie 1912. Astfel, Rădulescu-Motru avertiza despre iminența războiului și necesitatea pregătirii fondurilor:

„Un singur pericol a mai rămas în situația externă: E vorba de eventualitatea unui conflict armat austro-sârb, cu un contimporan ori succesiv război austro-rus. Diplomația europeană face toate eforturile să evite aceste ciocniri și e de sperat că, în cele din urmă, silințele ei vor fi încoronate de succes. Dacă totuși se vor adeveri profețiile pesimiste care dau ca inevitabil, cel mai târziu în primăvară, războiul austro-rus – pentru motivul că Austria vrea să profite de sleirea slavilor de sud și să rupă cercul slav ce amenință să o înconjoare – atunci, România va fi chemată la unul din cele mai importante roluri ce le-a înregistrat istoria ei.

Atât putem spune azi că, în acel caz, e în afară de îndoială că țara noastră va urma politica monarhiei austro-ungare.

Perioada miliară, prevestită de presă chiar de la începutul războiului balcanic, este anunțată definitiv de Mesajul Regal citit la deschiderea Corpurilor Legiuitoare.

Câțiva ani de-a rândul, conducătorii Statului nostru vor avea grijă, în primă linie, de interesele armatei. Se vor vota legile și creditele justificate de nevoile armatei. Interesele armatei se vor confunda câțiva ani de-a rândul cu interesele superioare ale Statului român. Intrăm într-o perioadă de militarism.”²

Demersul lui Drăghicescu se referea la nevoia reformulării alianțelor externe ale României:

„Ziceam că, dacă azi Turcia se prăbușește sub ochii noștri, este cert că într-un viitor apropiat imperiul dualist de la nord se va disloca și el, și mai târziu chiar Rusia nu va rămâne nici în forma, nici în granițele de astăzi.

(...) Ce se va face însă cu Austria? Austro-Ungaria nu este o *națiune*, ci o *alcătuire politică* echilibrată, de când Napoleon I i-a dat lovitura de grație. De atunci, Austro-Ungaria n-a avut ca rațiune de a fi decât două lucruri: ideea abstractă a echilibrului forțelor europene și dinastia habsburgică. (...) Dinastia habsburgică astăzi deja nu mai poate fi, prin ea însăși, o rațiune de existență pentru o alcătuire politică (...) mai ales când (...) suflă pretutindeni și tot mai puternic vântul republicii democratice. (...) Pe de altă parte, rațiunea abstractă a echilibrului european (...) începe a înceta de a mai fi, pentru motivul că o forță nouă, la sudul Dunării, se constituie și se afirmă victorioasă spre a se substitui Austro-Ungariei, în rolul ce aceasta avea menirea să joace în echilibrarea Europei.

² Rădulescu-Motru, 1912, p. 66-67. Deși analiza lui Rădulescu-Motru este pertinentă, el a ignorat iminența celui de-al doilea război din Balcani, care peste jumătate de an avea să atragă și România în conflict.

(...) Pe noi ne leagă de Austria dinastia noastră. Această legătură a fost, poate, până acum un bine, dar dacă ar continua să ne atașeze și pe viitor, ar fi o nenorocire. Căci dacă, din fericire, nu am fost aliații militari ai Turciei, nu va mai trebui să fim pe viitor nici aliați Austro-Ungariei.

(...) Dar aceasta presupune – de ce n-am avea curajul să o mărturisim? – schimbarea orientării noastre externe, alipirea noastră de grupul de puteri care merg cu Franța și Rusia. De ce n-am face-o, acum, când Rusia repară jignitoarea greșală ce a comis față de noi la 1878 și când Franța și-aduce aminte de noi și se oferă să ne introducă în conferința marilor puteri de la Londra?”³

Schimbarea alianțelor internaționale din care făcea parte țara nu era însă un simplu demers diplomatic. El avea în primul rând implicații financiare. În condițiile în care marile puteri garantau drepturile teritoriale și politice ale statelor mai mici de la acel moment, împrumuturile pentru finanțarea cheltuielilor de capital sau pentru rostogolirea datoriei se făceau cu precădere pe piețele financiare și cu băncile aparținând puterii politice care proteja interesele fiecărui stat în parte. Astfel, România, în perioada 1864-1913, se împrumutase în special pe piața din Germania, prin împrumuturi sindicalizate ale băncilor din Berlin (Banu, 2012). Împrumuturile externe reprezentau un instrument de diplomație la fel de eficient ca oricare altul pentru marile puteri ale vremii. În lipsa unui algoritm de calcul al dobânzii percepute la împrumuturile pe care statele mici le căutau, diplomația marilor puteri, în înțelegere cu bancherii, atașa prime de risc corespunzătoare obiectivelor lor de politică externă⁴.

Cadrul politic internațional era completat de probleme economice interne. După o perioadă de cinci ani fără crize financiare la nivel internațional și fără secetă pe plan intern, se instalase o anume stare de euforie cu privire la continuarea creșterii afacerilor. În 1912 a intervenit o dublă criză de lichiditate, provocată de factorul intern al imposibilității recoltării cerealelor din cauza ploilor abundente și a inundațiilor și de factorul extern al izbucnirii primului război balcanic.

În privința crizei de lichiditate, intervenția BNR a fost promptă. Decizia de politică monetară a BNR în perioada 1911-1913 a folosit atât instrumentele statutare obișnuite aflate la dispoziția instituției (taxa scontului, cumpărările și vânzările de aur, trate și monede), cât și instrumentele excepționale prevăzute în statut (derogarea de la acoperirea în metal a biletelor în circulație de 40%), dar s-au luat și măsuri care nu mai fuseseră încercate până atunci de această instituție (oferirea de lichiditate băncilor mari, acordarea creditului către bănci pentru deblocarea debitorilor).

În ceea ce privește problemele cauzate de intemperii, implicarea guvernului a fost considerată în epocă destul de lentă. Astfel, în luna februarie 1913, senatorul I.C. Atanasiu interpela guvernul:

³ *Drăghicescu (1912), p. 117.*

⁴ *Flandreau și Zumer (2004).*

„D-le președinte, d-lor senatori, este un fapt constant că astăzi populațiunea rurală și în special cea din Moldova de sus are ca hrană aproape exclusiv porumb stricat și mucegăit. (...) Care sunt însă cauzele ce-au făcut ca anul acesta porumbul să fie stricat? Ele sunt de două ordine: una de ordine naturală, ploile abundente care au căzut astă-toamnă tocmai în perioada de coacere a lui; alta, de ordin omenesc, în special guvernamental. (...)

Nu s-au aplicat legile care prevedeau că «Prefecții priveghează alimentarea populațiunii rurale; opresc culegerea porumbului necopt și punerea în consumațiune a porumbului stricat». (...) Fapt și mai grav: administrațiunile locale n-au dat nicio atențiune dijmuitului porumbului.»⁵

Răspunsul ministrului de interne Take Ionescu nu implica vreo politică de asistență a guvernului; în schimb, discursul menționează ordinea de priorități a guvernului în 1912:

„Nu s-a dijmuit pentru că a fost o calamitate: țara sub apă ca niciodată și păcatul a fost și mai mare, căci am avut o recoltă admirabilă de porumb, ca cantitate, era o bogăție care intra în viețile oamenilor și s-a transformat în sărăcie și pelagră. (...) Iată ce am făcut. Am cerut la toți prefecții, mai ales din Moldova unde răul este mai mare, să-mi dea un răspuns aproximativ și cât mai urgent de cantitatea de porumb bun de care are nevoie acel județ, atât pentru semănat, cât și pentru hrănit. După ce îmi vor veni aceste rapoarte și trebuie să-mi sosească, căci le-am cerut de urgență, am întocmit o comisiune pe care voi ruga pe d. Kalenderu să binevoiască a o prezida, (...), comisiune compusă din mai mulți agricultori din toate partidele, din cei mai cunoscuți, nu însă prea mulți, căci atunci nu se face treabă. (...) Dacă am dat 150 000 000 la armament numai în doar două luni de zile, vom da ceea ce va trebui la celălalt armament, pentru a ține întreagă, vie și sănătoasă, până când vom putea să o ducem la dezvoltarea la care astăzi abia ne gândim în vis, pătura noastră țărănească. (Aplauze puternice)»⁶

În perioada analizată (1911-1913), dimensiunile guvernului, estimate ca raport al cheltuielilor guvernamentale în PIB, erau de aproximativ 13%⁷, ceea ce nu ne deosebea prea mult de media de 8% pentru principalele state europene studiate de Bordo și Jonung (2001).

Structura veniturilor bugetare a rămas neschimbată în exercițiile bugetare 1911-1912 și, respectiv, 1912-1913. Un sfert din totalul veniturilor bugetului provenea din serviciile publice. Acestea includeau opt categorii de servicii: poștă, telegraf și telefon; căile ferate; porturile maritime; șantierul de la Turnu-Severin; inspectoratul general al porturilor și al navigațiunii. Cel mai important tip de serviciu care aducea venituri era cel al căilor ferate. Veniturile încasate de stat din exploatarea căilor ferate aveau o pondere de 20% în totalul veniturilor bugetare.

Următoarea categorie de venituri bugetare, în ordinea descrescătoare a contribuției la totalul veniturilor, era cea a impozitelor indirecte, care avea o

⁵ *Monitorul Oficial, Dezbaterile Senatului, 1913, ședința din 13 februarie 1913, p. 176.*

⁶ *Ibid.*

⁷ *Acest rezultat este obținut pe baza datelor publicate de Banu (2012) și Axenciuc (2012).*

pondere medie de 16% din total. Principala sursă de venituri din impozite indirecte era reprezentată de taxele vamale, care aduceau 10% din totalul veniturilor. Restul de 6% provenea din impozitarea a patru produse: băuturile spirtoase, zahărul, petrolul și alcoolul rafinat.

Monopolurile statului contribuiau la veniturile totale ale bugetului cu o proporție de aproximativ 15%. În această categorie, consumul de tutun era cea mai profitabilă afacere pentru stat, pentru că veniturile însumate din monopolul asupra vânzării de tutun și hârtie de țigarete reprezentau aproximativ 13% din totalul veniturilor bugetului. Monopolul asupra consumului intern de sare și asupra exportului aducea venituri statului care ajungeau în medie la 1,6% din totalul veniturilor bugetare. Restul monopolurilor statului erau impuse asupra chibriturilor și cărților de joc.

Veniturile din impozitele directe reprezentau în medie 10% din totalul veniturilor bugetului. Cea mai mare contribuție între veniturile directe o avea impozitul funciar (circa 4% din totalul veniturilor bugetului și aproximativ 38% veniturile din impozite indirecte). Celelalte venituri din impozitele directe aveau ca sursă: patentele (1,3% din veniturile bugetare), impozitul personal (1% din veniturile bugetare), licențele de băuturi spirtoase, taxa de 3% asupra salariilor (0,5% din veniturile bugetare).

Această structură a veniturilor bugetului apropia filosofia bugetară din România de modelul cameralist, în care predomină rolul de investitor al statului. Pe de altă parte, acest model era posibil să fie doar tranzitoriu, pentru că România se afla în plin proces de modernizare. Această etapă începuse în cursul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea, prin demararea unor mari investiții, inclusiv în cea mai nouă ramură industrială – exploatarea zăcămintelor de țiței. În același timp, ponderea de 10% din venituri procurată din taxele vamale sugerează că, pentru acea perioadă, economia României era destul de deschisă.

Cheltuielile bugetare din exercițiile 1911-1912, respectiv 1912-1913 au avut două trăsături importante. Ambele bugete au fost construite inițial în maniera și structura anilor precedenți, dar bugetul 1912-1913 a suferit modificări substanțiale.

Structura tipică a cheltuielilor bugetare în acea perioadă era următoarea: jumătate din totalul cheltuielilor bugetare provenea din cheltuielile sectorului public pentru serviciile pe care le presta și din investițiile pe care le efectua. Apărarea era următorul domeniu care solicita resursele statului, cu o pondere medie de 13% din totalul cheltuielilor. În sfârșit, ordinea internă și cultele aveau fiecare o pondere medie de câte 9% din totalul cheltuielilor.

Cele două structuri ale veniturilor și cheltuielilor arată că modelul bugetar din acea perioadă respecta regula acoperirii cheltuielilor curente din veniturile curente, având în vedere că încasările din serviciile publice și monopolurile statului depășeau suma pe care statul o consuma pentru funcționarea sa. Pe de altă parte, faptul că statul reușea să facă economii putea și să însemne fie că ar fi putut scădea anumite sarcini fiscale, fie că ar fi putut să elimine anumite taxe, în special cele legate de comerțul exterior.

Totuși existau probleme cu privire la înțelegerea funcționării economiei, dar și în ceea ce privește canonul lui Adam Smith. În mod constant (în perioada 1890-1913), veniturile evaluate prin legea bugetului erau mai mici decât sumele constatate ca fiind de încasat (cu aproximativ 2,5-10%), ca mai apoi încasările efective să fie mai mici decât constatările (cu aproximativ 3%).

Bugetul anului 1911-1912 a fost alcătuit cu aceeași prevedere medie pentru cheltuielile de apărare, în ciuda faptului că țara se afla într-o situație economică bună și a semnalelor diplomatice care anunțau iminența unei crize militare regionale.

Ca atare, bugetul României a fost „surprins” în toamna anului 1912 de începerea ostilităților cu ocazia primului război balcanic. A fost nevoie de o rectificare urgentă, care a mărit cheltuielile pentru apărare cu 150 milioane lei, sumă care reprezenta aproape de trei ori cifra prevăzută ca buget de cheltuieli a ministerului de resort și, respectiv, o mărire cu o treime a totalului cheltuielilor statului.

Suma aceasta a putut fi acordată grație excedentelor din anii anteriori. În lipsa acestor rezerve, situația ar fi devenit destul de serioasă, pentru că economia se afla, în ultimul trimestru al anului 1912, în mijlocul unei crize de lichiditate care pusese deja presiune pe monedă. În plus, un împrumut extern era riscant, în condițiile în care se declanșase o criză de lichiditate și pe piețele din centrul Europei.

Bugetul a repetat acest parcurs și în 1913, când a fost nevoie de fonduri suplimentare pentru a asigura cheltuielile necesare campaniei militare din al doilea război balcanic. De data aceasta, guvernul a fost nevoit să se împrumute. În total, în anul 1913, România a făcut trei împrumuturi, cel din ianuarie 1913 fiind dedicat înzestrării armatei (70 milioane lei), cel din august pentru acoperirea necesităților bugetului (40 milioane lei) și cel din noiembrie pentru rambursarea obligațiunilor emise în perioada războiului balcanic (200 milioane) (Banu, 2012).

Chiar și în aceste condiții, bugetele au înregistrat excedente, iar povara cheltuielilor cu rambursarea datoriei publice a fost mult mai mică decât în ultimele două decenii, când România nu fusese angajată în conflicte militare, dar făcuse ample investiții.

Tabel 1

Bugetul și datoria publică în România, 1911-1913 (milioane lei)

	Venituri	Cheltuieli	Sold	Pondere anuității datoriei publice în total cheltuieli (%)
1891-1892	180,1	168,4	11,7	34,0
1892-1893	182,1	178,5	3,5	34,1
1901-1902	237,2	216,0	21,2	39,0
1902-1903	248,5	216,1	32,3	39,2
1911-1912	575,1	464,7	110,4	21,2
1912-1913	587,1	487,6	99,5	19,9

Sursa: Banu, 2012, p. 100-101.

Comportamentul politicii bugetare în perioada de război (intervalul septembrie 2012-august 2013) a fost conform cu cerințele principiului convertibilității. Astfel, efortul susținerii cheltuielilor de război a fost diminuat prin împrumutarea de fonduri în perioada de conflict și creșterea impozitelor după încheierea acestuia, pentru rambursarea datoriei. Mai mult, pentru perioada din ultima parte a anului 2012, au fost folosite excedentele bugetare anterioare. Totuși, nicio regulă bugetară nu putea să fie formulată împotriva organizării unor preparative de război înainte de declanșarea ostilităților, când cumpărările de bunuri și servicii ar fi implicat costuri mai reduse.

Perioada septembrie 1912-august 1913 este foarte utilă din punctul de vedere al caracterizării politicilor monetară și fiscală, pentru că a reprezentat o perioadă cu presiuni semnificative pentru ambele instrumente. Politica monetară s-a confruntat cu un șoc de lichiditate, iar politica fiscală a trebuit să facă față nevoii suplimentare de resurse determinate de război.

Utilizarea discreționară a celor două politici era aproape imposibilă în cazul etalonului aur. Ambele politici erau supuse principiului convertibilității, care dădea pieței un control sporit asupra inițiativelor autorităților. Astfel, politica monetară era îngrădită de oferta de bani inelastică, iar guvernul era forțat să controleze strict nivelul datoriei publice.

Decizia de politică monetară în cazul crizei de lichiditate a fost să întârzie cât mai mult posibil ridicarea taxei scontului, pentru a nu înrăutăți situația creditului intern, dar acest lucru a durat numai atât cât a fost posibil să se utilizeze resursele excedentare de rezerve obținute în anii anteriori. Apoi a fost necesară utilizarea rezervelor pentru susținerea monedei.

Decizia de politică fiscală a fost de a păstra structura cheltuielilor publice, indiferent de modificarea factorilor de risc din mediul extern, și de a se baza pe apelarea la împrumuturile externe, în condiții averse. O politică anticiclică în acea perioadă se referea nu numai la realizarea de excedente bugetare și la limitarea ponderii datoriei în totalul cheltuielilor, ci mai ales la prioritizarea cheltuielilor publice în funcție de cele două scopuri care îi erau atribuite statului în etalonul aur: apărare și ordine publică, respectiv dezvoltare industrială.

Povara politicii fiscale, în termenii datoriei publice pe locuitor, era mare relativ la capacitatea economică a țării (deși comparabilă cu ceea ce se întâmpla în alte state europene). Acest lucru putea, în condiții de manifestare prelungită a riscurilor la adresa stabilității monedei, să determine dificultăți de susținere a cheltuielilor publice sau, la limită, intrarea în faliment. BNR trăsesese un semnal de alarmă în legătură cu această slăbiciune în raportul consiliului de administrație din februarie 1913.

Tabel 2

**Datoria publică pe locuitor în România și alte state și PIB-ul pe locuitor
în 1914 (lei)**

	Datorie publică/locuitor	PIB/locuitor
Anglia	362	1183
Belgia	500	1003
Germania	401	983
Franța	826	763
Italia	415	640
Austro-Ungaria	393	606
România	241	401
Bulgaria	210	341
Turcia	150	331

Surse: Banu (2012), p.109; Axenciuc (2012); Broadberry și Klein (2011), p. 20.

Conservatorismul manifestat de politica fiscală prin evitarea modificării structurii cheltuielilor în situații de risc este probabil și factorul care a determinat nonactivismul fiscal din acea perioadă. Acest lucru a fost pozitiv pentru că nu a extins gama de preocupări ale politicii de cheltuieli guvernamentale.

Procesul de decizie și executare a deciziei de politică fiscală era însă grevat de numeroase deficiențe care probabil duceau la creșterea cheltuielilor serviciilor publice. Două dintre aceste probleme au fost amintite mai sus, legat de previzionarea veniturilor și de colectarea impozitelor. La acestea se adaugă un element legat de controlul ex-post al execuției bugetare. Într-o interpelare în Senat din martie 1913, senatorul conservator Theodor Rosetti critică procesul bugetar dezorganizat:

„Oricum ar fi, faptul este că mai niciodată nu se termină la noi un buget, nu se sfârșește decontul unui buget în mod regulat, cum prevede legea contabilității publice. Și drept dovadă despre aceasta pot să vă citez un fapt, pe care și d. ministru de finanțe îl știe, că în anul 1912, după ce s-au terminat bugetele, (...), s-a stabilit că bugetul este pe deplin echilibrat. Aceasta era pe la sfârșitul lui martie, când s-au votat bugetele. Pe la 2 aprilie, nu mai departe, eu, fiind ministru de finanțe, m-am trezit că mi se cer de către unii colegi credite extraordinare, pentru creanțe în contra statului; care nu fuseseră trecute în buget, care nu fuseseră prevăzute.

(...) Noi am procedat totdeauna, fiindcă am avut multe înlesniri pentru a găsi parale în străinătate, am procedat totdeauna pe cale de împrumuturi de câte ori a fost vorba de a se acoperi o cheltuială. (...)

Regula teoretică în materie de finanțe și împrumuturi este, d-ilor, ca trebuințele ordinare curente ale statului să fie acoperite din veniturile normale ale lui și resursa ordinară a împrumutului să nu fie rezervată decât pentru acele

cheltuieli care trec posibilul (...) și al căror scop este cu desăvârșire important și care se impune.”⁸

Politica împrumuturilor externe bazate pe relațiile speciale cu puterile economice ale perioadei (în cazul de față, Germania) care aveau o importanță deosebită pentru interesele diplomatice ale României a fost pusă la încercare în cazul împrumutului din noiembrie 1913.

România a încercat cu acea ocazie să își afirme reorientarea sa către puterea Franței, prin contractarea unui împrumut sindicalizat organizat de marile bănci franceze. Proiectul a avut susținerea politică a autorităților franceze. Acest împrumut trebuia să fie suficient de mare pentru a acoperi și rambursarea bonurilor de tezaur acordate de Germania în februarie 1913, în valoare de 70 milioane lei. Băncile din consorțiul francez nu au fost de acord să participe la rambursarea unei datorii a României către Germania și au sugerat efectuarea a două împrumuturi distincte și concomitente la Paris și, respectiv, la Berlin. Pentru capacitatea financiară a României, această propunere era inacceptabilă. În final, băncile germane au oferit guvernului român o sumă de 200 de milioane de franci. Eșuarea împrumutului a dat naștere unor interpretări greșite cu privire la cerințele de împrumut formulate de partea română, însă o mare parte dintre aceste interpretări au fost utilizate de către partea franceză pentru a ocoli situația neplăcută de a recunoaște că nu au putut să își câștige un aliat în această zonă a Europei.

În concluzie, politica monetară și fiscală în perioada analizată a respectat cerințele principiului convertibilității, dar politica fiscală nu avea un caracter anticiclic în aceeași măsură cu cea monetară. În aceste condiții, politica fiscală reprezenta o slăbiciune în cazul manifestării prelungite a unor factori de risc.

⁸ *Monitorul Oficial, Dezbaterile Senatului, 1913, ședința din 19 martie 1913, p. 469.*

4. Caracterizarea deciziilor de politică monetară și fiscală din 1911-1913, din perspectivă actuală

Momentul de criză prin care a trecut economia României în ultimul trimestru al anului 1912 poate fi reanalizat din perspectivă actuală pe baza câtorva factori care aduc sistemul etalonului aur mai aproape de sistemul etalonului hârtie din ziua de azi. Primul factor este acela că oferta de bani nu era complet inelastică, din cauză că rezervele nu erau decât de 40% și, în consecință, se emitea și monedă fiduciară. În al doilea rând, guvernul nu se identifica cu nonactivismul, pentru că statul, construit pe principiile naționale, trebuia să fie destul de activ, cel puțin în domeniile care țineau de educație și culte.

În contextul actual, ținta mixului de politici monetară și fiscală este macrostabilizarea economică. Macrostabilizarea devine cheia obținerii unei creșteri economice sustenabile pe termen lung, pe fondul unui nivel al prețurilor stabil și al minimizării șomajului.

Pentru realizarea macrostabilizării, politica monetară ar controla în mod deliberat oferta de masă monetară, în timp ce politica fiscală ar modifica politica veniturilor și/sau a cheltuielilor bugetare.

Cel mai simplu model de analiză macro a cazului României din 1912 ar putea fi modelul IS-LM. Totuși, el nu este cel mai potrivit. În ciuda utilizării extinse a acestui model, la momentul la care Hicks l-a publicat, a afirmat explicit că este derivat din teoria lui Keynes care, spunea el, reprezintă de fapt teoria economică a situației de depresiune economică (Hicks, 1937).

Modelul IS-LM determină nivelul optim al producției în condițiile particulare în care nivelul producției este consecința nivelului cererii agregate. Ipoteza de bază a modelului (altfel dinamic) este că prețurile sunt constante.

Conform logicii modelului IS-LM, în condițiile din România din 1912, BNR ar fi trebuit să mărească oferta de bani prin scăderea ratei dobânzii. Pe piața bunurilor și serviciilor, aceasta ar fi determinat creșterea investițiilor, ceea ce ar fi atras o mărire a cererii agregate. Pentru realizarea echilibrului pe piața bunurilor, aceasta ar fi condus la creșterea producției (ofertei agregate). Dar creșterea producției ar fi însemnat și o creștere a cheltuielilor guvernamentale, ceea ce s-ar fi oglindit într-o nouă creștere a cererii agregate și o nouă mărire a producției (se explică multiplicatorul investițiilor). Pe piața financiară, aceasta s-ar resimți într-o creștere a cererii de bani, conducând la mărirea ratei dobânzii. Aceasta provoacă o scădere a investițiilor.

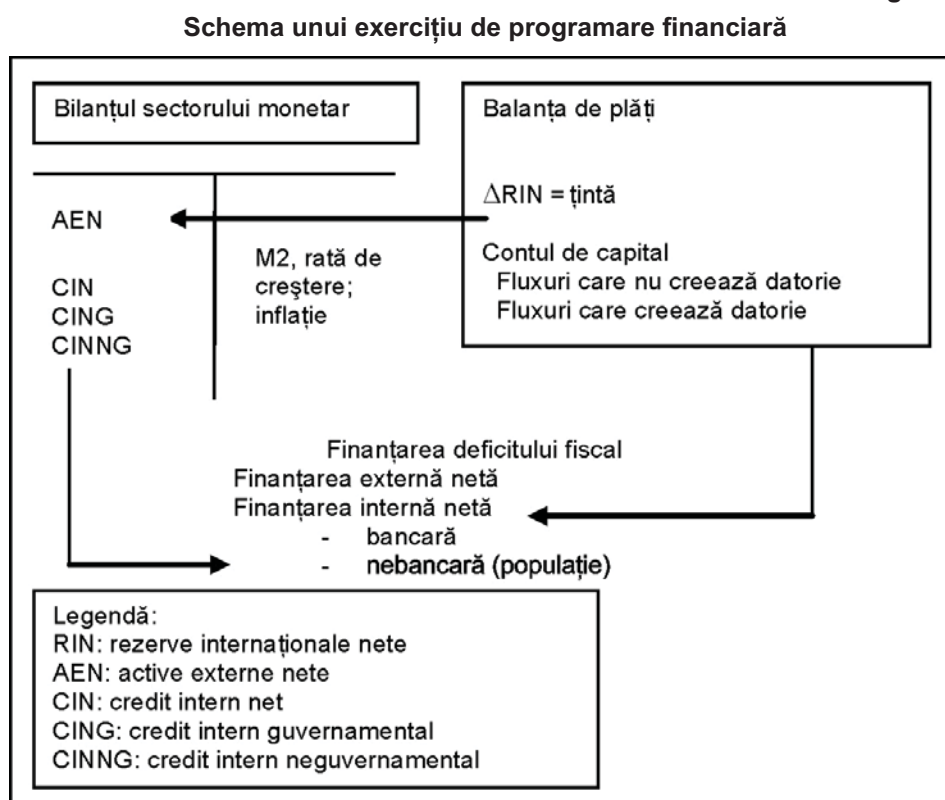
Concluzia ar fi că efectul întregului ciclu determinat de decizia autorității monetare nu este cunoscut. În plus, s-ar crea probleme suplimentare pentru agenții economici. Inițial, problemele erau determinate de existența unui credit excesiv, adică exista o cerere de investiții care nu avea acoperire în economisire

(conform teoriei școlii austriece), și nu de o subdimensionare a acestora (așa cum presupune răspunsul inițial al băncii centrale). În plus, economia suferea de o criză de lichiditate, care necesită de fapt un plus de economisire, nu de investiții.

Mai potrivită pentru situația din România din 1912 ar putea fi o analiză care să pornească de la faptul cert că, în acea perioadă, România a înregistrat o ieșire de capital, care ar putea fi interpretată ca o problemă de balanță de plăți. Această comparație este susținută de faptul că, în acea perioadă, BNR s-a străduit, prin utilizarea rezervelor sale, să păstreze nivelul cursului de schimb.

În prezent, o astfel de situație ar putea necesita apelarea la ajutorul FMI. Exercițiul de programare financiară pe care FMI-ul l-ar realiza într-o astfel de situație ar avea ca scop să calculeze mărimea influxului de rezerve de care are nevoie țara pentru a face față plăților datoriei externe, iar restructurarea cheltuielilor sectorului public să permită creșterea neinflaționistă a economiei, fără sugrumarea sectorului privat.

Figura 1

Astfel, în situația României din 1912, ar fi fost nevoie să se împrumute de la FMI suma de 96 milioane lei, care a fost vândută de BNR pentru a susține moneda. La aceasta s-ar fi adăugat suma plătită de guvern de aproximativ 99

milioane lei pentru rambursarea datoriei. În plus, între reformele necesare pentru ajustarea cheltuielilor publice, ar fi fost necesar să crească tarifele la unele servicii, să se reducă acele cheltuieli care nu erau priorități pentru funcționarea statului. Probabil că ar fi fost sacrificată și acea cheltuială extraordinară de 150 milioane de lei utilizată pentru pregătirea armatei, în condițiile în care nu se profila încă un final al crizei primului război balcanic.

În concluzie, o situație similară celei din 1912 din România necesită un plus de rezerve la banca centrală pentru a apăra moneda. În condițiile din 1912, autoritățile monetare din fiecare stat aveau răspunderea să tezaurizeze suficiente rezerve în perioadele de dezvoltare accelerată, pentru a putea susține economia în perioadele de criză. Chiar dacă guvernul avea limite semnificative în comportamentul de cheltuieli publice din cauza etalonului aur, exista posibilitatea ca o continuă politică de rostogolire a datoriilor, pe fondul unor factori adversi, să stopeze brusc accesul la piețele financiare.

În prezent, renunțarea la principiul ofertei de monedă inelastice a slăbit puterea băncilor centrale și a ridicat nivelul de risc pe care îl poate induce în economie comportamentul anticiclic al sectorului public. Pe de altă parte, sectorul privat poate deveni și el un factor de risc relativ la echilibrul financiar, atunci când oferta monetară externă este extrem de elastică.

5. Concluzii

Această lucrare a încercat să caracterizeze politicile monetară și fiscală din România din perioada 1911-1913 din două perspective: prima a obiectivului pe care cele două politici îl aveau – de menținere a stabilității monedei – și a doua, a lipsei activismului, ca o condiție esențială pentru realizarea primeia.

Analiza datelor privind bugetele și datoria publică din România în acea perioadă a demonstrat că cele două obiective au fost atinse în mare parte, dar au fost subliniate cel puțin două slăbiciuni ale politicii fiscale, chiar dacă acestea nu au fost atât de mari încât să pună în pericol atingerea obiectivelor propuse.

Analiza politicilor în contextul dificil al perioadei a pus în lumină și faptul că, pentru o țară de mărimea și cu poziția strategică a României la acel moment, politica fiscală (mai exact, cea a datoriei publice) nu era doar o simplă decizie de politică economică. Ea avea implicații diplomatice care trebuiau cântărite atent.

O comparație a posibilelor decizii de politică monetară și, respectiv, fiscală pe care în prezent le-ar avea la dispoziție o țară care s-ar situa în poziția României din momentul crizei din octombrie 1912 a arătat că variabila modificată este aceeași, schimbarea fiind doar cadrul instituțional în care se face și, ca atare, și dreptul de a stabili priorități.

Această comparație a fost făcută doar pentru o criză declanșată pe fondul unui șoc de ofertă. O viitoare analiză ar putea să studieze comparativ măsurile în cazul unei crize declanșate de un șoc pe partea cererii.

Bibliografie

- Abbas, S.M. Ali; Belhocine, N.; ElGanainy, A.A.; Horton, M., *Historical Patterns and Dynamics of Public Debt – Evidence from a New Database*, "IMF Economic Review", Vol. 59, Issue 4, p. 717-742, 2011
- Ahamed, L., *Lords of Finance*, Windmill Books, 2010
- Axenciuc, V., *Produsul intern brut al României, 1862-2000*, Editura Economică, București, 2012
- Backhaus, J.G., *Old or New Public Finance? A Plea for the Tried and True*, "Public Finance Review", No. 30, p. 612-645, 2002
- Backhaus, J.G., *The State as a Club: A Perspective for Public Finance in a Prosperous Democracy*, "Journal of Public Finance and Public Choice", No. 10, p. 3-16, 1992
- Backhaus, J.G.; Wagner, R.E., *The Cameralists: A Public Choice Perspective*, "Public Choice", No. 53, p. 3-20, 1987
- Backhaus, J.G.; Wagner, R.E., *From Continental Public Finance to Public Choice: Mapping Continuity*, "History of Political Economy", No. 37, p. 314-332, 2005
- Banca Națională a României, *Raportul Consiliului de Administrație către Adunarea Generală a Acționarilor*, 17 februarie 1913, București
- Banu, A., *Datoria publică a României (1864-1949)*, Editura Oscar Print, București, 2012
- Bordo, Michael D.; Jonung, Lars, *A return to the convertibility principle? Monetary and fiscal regimes in historical perspective. The international perspective*, "ECFIN Economic Paper", No. 159, September 2001, ECFIN 516/01
- Bordo, Michael D.; Jonung, Lars, *Monetary Regimes, Inflation and Monetary Reform*, in Daniel Vaz și Kumarasvamy Velupillai (Eds.), "Inflation, Institutions and Information, Essays in Honor of Axel Leijonhufvud", London, Macmillan Press Ltd., 1996
- Bordo, Michael D.; Kydland, Finn E., *The Gold Standard As a Commitment Mechanism*, in Tamim Bayoumi, Barry Eichengreen and Mark Taylor (Eds.), "Modern Perspectives on the Gold Standard", Cambridge University Press, 1996
- Bordo, Michael D.; Schwartz, Anna J., *Why Clashes between Internal and External Stability Goals End in Currency Crises, 1797-1994*, "Open Economies Review", No. 7, Supplement 1, p. 437-468, 1996
- Brentano, P., *Political Economy and Fiscal Policy*, Casse and Co. Ltd., London, 1910

-
- Broadberry, S.N.; Klein, A., *Aggregate and per capital GDP in Europe, 1870-2000: Continental, regional and national data with changing boundaries*, "CEPR Papers", October 2011
- Drăghicescu, D., *Idealul nostru național și situația externă*, "Noua revistă română", nr. 8-9, 23-30 decembrie 1912, p. 117-120
- Flandreau, M.; Zumer, F., *The Making of Global Finance, 1881-1913*, OECD, Paris, 2004
- Isărescu, M., *Monetary Policy, Macroeconomic Stabilization and Banking Reform in Romania*, National Bank of Romania, 1995
- Maiorescu, T., *România, războaiele balcanice și Cadriaterul*, Editura Machiavelli, 1995
- Ministerul Finanțelor, *Buget general de venituri și cheltuieli pe exercițiul 1913-1914*, Imprimeria Statului, București, 1913
- Ministerul Finanțelor, *Expunerea situațiunii financiare a tezaurului public la 30 septembrie 1912*, Imprimeria Statului, București, 1913
- Monitorul Oficial, *Dezbaterile Senatului, ședințele din 1912-1913*, București, 1912-1914
- Rădulescu-Motru, C., *România și momentul politic actual*, "Noua revistă română", nr. 5, 2 decembrie 1912, p. 66-67
- Smith, A., *Avuția națiunilor*, Editura Publica, București, 2011
- Văcărel, I., *Conceptiile lui Adam Smith cu privire la politicile financiare, fiscale și vamale*, "Studii de istorie economică și istoria gândirii economice", vol. IX, Editura Academiei Române, București, 2007
- Wicksell, K., *A New Principle of Just Taxation*, in R.A. Musgrave and A.T. Peacock (Eds.), "Classics in the Theory of Public Finance", Palgrave Macmillan, New York, 1967

Codul seriei

ISSN 1222-5401

Codul volumului

ISBN 973-159-167-2

